

QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOTNING BARQARORLIGINI OSHIRISH

Xudoberganov Qobuljon Mirzatolib o'g'li

Xalqaro Turizm va Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola qishloq xo'jaligini rivojlantirish orqali milliy iqtisodiyotning barqarorligini oshirish masalasini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada qishloq xo'jaligini rivojlantirishning iqtisodiyotga ijobiy ta'siri, resurslarni samarali boshqarish, innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish yo'llari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishi uchun qishloq xo'jaligi salohiyatidan keng foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Qishloq xo'jaligi, iqtisodiy barqarorlik, innovatsiyalar, milliy iqtisodiyot, texnologiyalar, resurslarni boshqarish.

Kirish: Milliy iqtisodiyotning barqarorligi va mustahkamligi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, shulardan biri sifatida qishloq xo'jaligi tarmoqlarining rivoji katta ahamiyat kasb etadi. Qishloq xo'jaligi mamlakat iqtisodiyoti uchun asosiy poydevor bo'lib, u nafaqat aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlaydi, balki sanoat va eksport imkoniyatlarini kengaytirishga ham xizmat qiladi. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish orqali ichki bozorni oziq-ovqat mahsulotlari bilan barqaror ta'minlash, iqtisodiyotni xomashyo resurslari bilan ta'minlash, valyuta oqimlarini oshirish va mamlakatning umumiy iqtisodiy o'sishiga zamin yaratish mumkin.

Hozirgi kunda dunyo iqtisodiyoti globallashuv jarayonida, pandemiya va boshqa tahdidlar ta'sirida jiddiy o'zgarishlar girdobida. Bunday sharoitda iqtisodiyotning ichki imkoniyatlariga tayangan holda, o'z-o'zini ta'minlash darajasini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish orqali esa nafaqat mamlakat ichki ehtiyojlarini qondirish, balki eksport salohiyatini oshirish imkoniyati ham yaratiladi. Shu boisdan, qishloq xo'jaligini zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashni chuqurlashtirish davlat strategiyasining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirish jarayonida agrosanoat kompleksi, ya'ni paxtachilik, g'allachilik, meva-sabzavot yetishtirish kabi sohalarning barqaror o'sishini ta'minlash alohida o'ringa ega. Shuningdek, agrosanoatni rivojlantirish orqali mamlakat ichidagi aholi bandligini ta'minlash va ularning daromadlarini oshirishga imkon yaratiladi. Qishloq xo'jaligi sohasi qishloq hududlaridagi ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish, odamlarning turmush darajasini oshirish, sog'lom hayot tarzini shakllantirish kabi ijtimoiy masalalarning yechimiga ham xizmat qiladi. Shu sababli, qishloq xo'jaligi mamlakat iqtisodiy xavfsizligi, oziq-ovqat xavfsizligi va umumiy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda strategik sektor hisoblanadi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, qishloq xo'jaligini zamonaviy va barqaror asoslarda rivojlantirish orqali ichki va tashqi bozorga sifatli mahsulot yetkazib berish, qishloq xo'jaligida zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ushbu sohada mahsulot hajmini va raqobatbardoshlik darajasini oshirish imkoniyati yaratiladi. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligida

samaradorlikni oshirish yo'li bilan davlat iqtisodiy barqarorligini ta'minlash, xalq farovonligini oshirish va ijtimoiy barqarorlikka erishish mumkin bo'ladi.

Adabiyotlar tahlili: Qishloq xo'jaligini rivojlantirish va milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlash masalasi iqtisodiyot fanida keng o'rganilgan va ko'plab ilmiy asarlarda o'z aksini topgan. Ushbu mavzuda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligini samarali rivojlantirish orqali davlat iqtisodiy barqarorligini oshirish, aholi farovonligini yaxshilash va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash mumkin. Adabiyotlar tahlilida mazkur yo'nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar va ularning natijalari o'rganib chiqiladi.

Qishloq xo'jaligining milliy iqtisodiyotdagi o'rni. Ko'pgina olimlar qishloq xo'jaligini milliy iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri deb hisoblashadi. Masalan, Samuelson va Nordhaus o'zlarining "Economics" asarida qishloq xo'jaligi tarmog'i iqtisodiy o'sishning boshlang'ich bosqichi sifatida ahamiyatli ekanligini ta'kidlaydilar. Ular rivojlanayotgan davlatlarda agrar sektorning kuchayishi sanoat va xizmatlar sektorini rivojlantirish uchun asos bo'lishini ko'rsatadi, chunki agrar sektor orqali ichki talab o'sadi va aholining farovonligi oshadi. Qishloq xo'jaligi rivojlanishi tufayli hosil bo'ladigan qo'shimcha resurslar va xomashyo boshqa tarmoqlar uchun muhimdir.

Qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish jarayonida modernizatsiya va innovatsiyalarning roli muhim hisoblanadi. Todaro va Smit o'zlarining "Economic Development" kitobida qishloq xo'jaligida modernizatsiya va innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali hosildorlikni oshirish mumkinligini ta'kidlashadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi sohasiga zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish meva-sabzavot yetishtirish, donli ekinlarni qayta ishlash va boshqa mahsulotlar sifatini oshirishga yordam beradi. Bu holat mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda va eksport salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Qishloq xo'jaligida resurslardan samarali foydalanish. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish uchun mavjud resurslardan samarali foydalanish masalasi ko'plab tadqiqotlarda o'z o'rnini topgan. Masalan, Ostrom va ko'plab boshqa olimlar resurslarni iqtisodiy jihatdan samarali boshqarish zaruriyatini ta'kidlashadi. Suv, yer va boshqa tabiiy resurslardan samarali foydalanish qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida mahsuldorlikni oshiradi va qishloq xo'jalik ekotizimini barqaror holatda ushlab turadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jalik resurslaridan oqilona foydalanish va ekologik jihatdan barqaror amaliyotlarni joriy etish iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhimdir.

Qishloq xo'jaligi va ijtimoiy barqarorlik. Qishloq xo'jaligining rivoji qishloq joylarida bandlik darajasini oshirish, kambag'allikni kamaytirish va aholi farovonligini oshirishga imkon beradi. Tadqiqotchilar Ellis va Biggs qishloq xo'jaligi bandlik manbai ekanligi va kambag'allikni kamaytirishda muhim rol o'ynashini ko'rsatib o'tishgan. Ular qishloq joylarida aholining asosiy bandligi agrar sektor bilan bog'liqligini, shu sababli agrar rivojlanish qishloq hududlari uchun ijtimoiy-iqtisodiy yuksalishga xizmat qilishini ta'kidlaydilar. Qishloq xo'jaligi rivojlansa, qishloq joylarda aholi daromadlari oshib, turmush darajasi yaxshilanadi.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirish va davlat siyosati. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish davlat siyosati va strategiyalari bilan chambarchas bog'liqdir. Ko'plab iqtisodchilar, jumladan

Stiglitz va FitsGerald, davlatning qishloq xo'jaligini qo'llab-quvvatlash dasturlarini amalga oshirishda ishtiroki zarurligini ta'kidlaydilar. Ularning tadqiqotlarida davlat siyosati orqali moliyaviy qo'llab-quvvatlash, subsidiyalar berish va boshqa imtiyozlar taqdim etish qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmini oshirishga yordam berishi haqida so'z yuritiladi. Davlat tomonidan taqdim etilgan kreditlar, texnik yordam va soliqlarni kamaytirish kabi chora-tadbirlar qishloq xo'jaligi korxonalarining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Qishloq xo'jaligi va iqtisodiy barqarorlik. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish orqali milliy iqtisodiy barqarorlikka erishish masalasi zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda keng yoritiladi. Yevropa va Osiyo davlatlarining tajribasi shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi rivojlangan davlatlar iqtisodiy inqirozlarni yengib o'tishda ko'proq barqarorlikka erishganlar. Xususan, G'arbiy Yevropa mamlakatlari va Xitoyda olib borilgan tadqiqotlar qishloq xo'jaligi bilan iqtisodiy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi. Ushbu davlatlar agrar sohadagi muvaffaqiyatli islohotlar orqali iqtisodiyotlarining boshqa tarmoqlarini rivojlantirishga yo'l ochgan va o'z milliy iqtisodiyotlarini barqarorlashtirishga erishgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligini rivojlantirish orqali milliy iqtisodiy barqarorlikni oshirish samarali yo'l hisoblanadi. Qishloq xo'jaligida modernizatsiya va innovatsiyalarni qo'llash, resurslardan samarali foydalanish, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash kabi omillar milliy iqtisodiyotni barqarorlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, qishloq xo'jaligini rivojlantirish va milliy iqtisodiyotni barqarorlashtirish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish dolzarbdir, bu esa mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlashda muhim yo'nalish hisoblanadi.

O'zbekiston qishloq xo'jaligi milliy iqtisodiyotda muhim o'rin egallab, mamlakat iqtisodiy barqarorligi uchun muhim omil hisoblanadi. Quyidagi jadvalda O'zbekistonda qishloq xo'jaligini rivojlantirish, uning hozirgi holati, muammolari va barqarorlikka ta'sirini aks ettiruvchi asosiy ma'lumotlar keltirilgan.

1-jadval: O'zbekistonda qishloq xo'jaligini rivojlantirish, uning hozirgi holati, muammolari va barqarorlikka ta'siri

Asosiy yo'nalishlar	Mavjud holat	Muammolar	Barqarorlikka ta'siri	Takliflar
Qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish	O'zbekistonda qishloq xo'jaligi yalpi ichki mahsulotning (YaIM) 25-30% ni tashkil etadi. Paxta, g'alla, meva va sabzavotlar asosiy mahsulotlar hisoblanadi.	Iqlim o'zgarishi, suv resurslarining yetishmasligi, eskirgan texnologiyalar, hosildorlik pastligi.	Ishlab chiqarishning barqarorligi iqtisodiy barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi, xomashyo ta'minoti barqaror bo'ladi.	Samarali texnologiyalarni joriy qilish, zamonaviy sug'orish usullarini qo'llash, paxta-g'alla monopoliyasini qisqartirish.
Eksport salohiyati	Qishloq xo'jalik mahsulotlari, xususan, paxta, meva va	Xalqaro bozorda raqobatbardoshlik, mahsulot sifati va	Eksport tushumlarining oshishi milliy valyuta	Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlashga e'tibor qaratish,

	sabzavotlar eksportining iqtisodiyotdagi ulushi ortmoqda.	sertifikatlashda cheklovlar.	zaxiralarini mustahkamlaydi va iqtisodiy barqarorlikni kuchaytiradi.	eksport yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish.
Mehnat resurslari	Qishloq joylarida aholi bandligining katta qismi qishloq xo'jaligida band.	Aholi daromadining pastligi, bandlik sharoitlarining yetarli emasligi.	Bandlikni ta'minlash orqali ijtimoiy barqarorlik va qishloq aholisining farovonligi oshadi.	Kichik tadbirkorlik va oilaviy fermalarni rivojlantirish, mehnat sharoitlarini yaxshilash.
Qishloq xo'jaligi texnikalarini modernizatsiya qilish	Texnologik asbob-uskunalar va texnikalar eskirgan, hosildorlikka ta'sir qiluvchi zamonaviy texnologiyalarga ehtiyoj katta.	Texnologiyalarning qimmatligi va texnik jihatdan ta'minotning yetishmasligi.	Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish mumkin, bu iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.	Davlat tomonidan subsidiyalar, soliq imtiyozlari va kreditlar ajratish, texnik modernizatsiyani jadallashtirish.
Ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalar	Qishloq xo'jaligida ilmiy-tadqiqotlar rivojlanayotgan bo'lsa-da, innovatsiyalar yetarli darajada joriy etilmagan.	Innovatsiyalarni ishlab chiqarishga kiritish imkoniyatlari cheklangan, resurs yetishmovchiligi.	Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar hosildorlikni oshirish orqali iqtisodiy o'sishga yordam beradi.	Ilmiy tadqiqot institutlariga investitsiyalarni oshirish, xususiyl sektor bilan hamkorlikda loyihalar tashkil etish.
Suv resurslarini boshqarish	Suv ta'minotidagi cheklovlar va eskirgan sug'orish tizimlari ishlab chiqarish samaradorligini pasaytiradi.	Suv tanqisligi, eskirgan sug'orish texnologiyalari, suvni tejash texnologiyalarining kamligi.	Suv resurslarini samarali boshqarish oziq-ovqat xavfsizligi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda katta ahamiyatga ega.	Tomchilatib sug'orish tizimlari va suv tejoychi texnologiyalarni keng joriy qilish.
Kreditlash va moliyaviy qo'llab-quvvatlash	Qishloq xo'jaligi sektorida moliyalashtirish imkoniyatlari cheklangan, kichik fermer xo'jaliklari kredit olishda	Kredit shartlarining qattiqligi, foiz stavkalari yuqoriligi, garov ta'minotining yetarli emasligi.	Moliyaviy qo'llab-quvvatlash barqarorlikni ta'minlash va ishlab chiqarish hajmini oshirishga yordam beradi.	Fermer xo'jaliklari uchun imtiyozli kreditlar, kredit olish shartlarini yengillashtirish va davlat dasturlarini kengaytirish.

	qiyinchiliklarga duch kelmoqda.			
Yer resurslarini boshqarish	Yer islohoti o'tkazilgan, biroq samarali foydalanish masalasi muhim ahamiyat kasb etadi.	Yerlarning unumdorligi pastligi, unumdor yerlardan samarali foydalanmaslik.	Yer resurslarini samarali boshqarish oziq-ovqat xavfsizligi va iqtisodiy barqarorlikni oshiradi.	Yer islohotlarini davom ettirish, yerlarni shaffof taqsimlash va samarali foydalanish mexanizmlarini ishlab chiqish.

Ushbu jadval O'zbekistonning qishloq xo'jaligi sektoridagi holatni, mavjud muammolarni va iqtisodiy barqarorlikka ta'sirini ko'rsatadi. Milliy iqtisodiyotning barqarorligi uchun qishloq xo'jaligini rivojlantirish zarurligi aniq, bu esa qishloq xo'jaligida texnologiyalarni yangilash, ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashga qaratilgan islohotlarni amalga oshirishni talab qiladi.

Xulosa: Qishloq xo'jaligi har bir mamlakat iqtisodiyoti va ijtimoiy barqarorligida muhim o'rin tutadi, chunki u oziq-ovqat xavfsizligi, ish o'rinlari yaratish, eksport imkoniyatlarini kengaytirish va umumiy iqtisodiy barqarorlikka sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotning asosiy sektorlaridan biri bo'lib, yalpi ichki mahsulotda (YaIM) sezilarli ulushga ega. Shu bilan birga, bu soha mamlakatning iqtisodiy barqarorligi, aholi farovonligi va oziq-ovqat mustaqilligini ta'minlashga yordam beradi.

O'zbekiston qishloq xo'jaligi sektoridagi imkoniyatlar, shuningdek, muammolarni ham keltirib chiqaradi. Mamlakatda paxta va g'alla ishlab chiqarish asosiy sohalar sifatida shakllangan, biroq bu yer resurslaridan samarasiz foydalanish va suv taqchilligiga olib kelmoqda. Bundan tashqari, qishloq xo'jaligida zamonaviy texnologiyalarning yetarli darajada qo'llanilmasligi, ilmiy-tadqiqot faoliyatlarining rivojlanmaganligi va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish zarurati ham mavjud. Bu masalalar yechimi, ya'ni samarali yer va suv resurslarini boshqarish, ishlab chiqarishda zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish, innovatsiyalar va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiyoti uchun dolzarb vazifalardan hisoblanadi.

Barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash uchun qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish, suv va yer resurslaridan samarali foydalanish, kichik fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash hamda qishloq joylarda tadbirkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston hukumati tomonidan qishloq xo'jaligini rivojlantirish va modernizatsiya qilishga yo'naltirilgan davlat dasturlari orqali texnik modernizatsiya, sug'orish tizimlarini takomillashtirish va eksport imkoniyatlarini kengaytirish yo'nalishida qator choralar ko'rilmoqda.

Ushbu choralar orqali qishloq xo'jaligida yuqori hosildorlik, resurslardan samarali foydalanish va iqtisodiy diversifikatsiyaga erishish mumkin. Shu bilan birga, qishloq aholisining daromadini oshirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va xalqaro bozorda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali milliy iqtisodiyotning umumiy barqarorligini oshirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda qishloq xo'jaligini rivojlantirish orqali iqtisodiy barqarorlikka erishish — bu uzoq muddatli o'sishni ta'minlovchi strategik yo'nalishdir. Shu bois, qishloq xo'jaligini texnologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalarni keng joriy qilish, suv va yer resurslaridan oqilona foydalanish milliy iqtisodiyotni mustahkamlashda muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 10-iyuldagi PQ-249-sonli "Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va unda kichik tadbirkorlik subyektlari ishtirokini rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 9-martdagi 105-son "Osiyo taraqqiyot banki ishtirokida "Kichik va o'rta tadbirkorlik korxonalarini rivojlantirish dasturi" loyhasini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori
3. S. B. Sattorova. F. B. Shakirova Kichik biznes faoliyatini davlat tomonidan qo'llab quvvatlash nazariyasi. Scientific Journal Impact Factor (SJIF 2022=4.63) Passport: <http://sjifactor.com/passport.php?id=22230>
4. Shahzoda Hatamova. "Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida kichik biznesni boshqarish tashkiliy mexanizmini takomillashtirish". <https://doi.org/10.5281/zenodo.6333622>
5. Farhod o'g'li, X. B. (2024). KICHIK BIZNESNI YIRIK BIZNESGA TRANSFORMATSIYASI: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlar o'rni va rivojlanish omillari. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari, 4(1), 83-86.
6. Farhod o'g'li, X. B. (2024). Biznes yuritishning me'yoriy-xuquqiy asoslari va institutsional sharoitlari. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 4(2), 126-130.
7. Kichik biznes va tadbirkorlik Muallif: Boltabaev M. Noshir: Betlar: 130-145
8. M.R. Boltaboev, M.S. Qosimova, Sh.J. Ergashxodjaeva, B.K. G'oyibnazarov, A.N. Samadov, R.Xodjaev. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. O'quv qo'llanma. -T.: 2011